MANEL LLADONOSA I VALL-LLEBRERA
Historiador

DEMOCRÀCIA I PARTICIPACIÓ

Vivim en una contradicció, en aquests temps. D'una banda nombrosos col·lectius es queixen que no són consultats per l'administració quan aquesta pren decisions que els afecten. De l'altra, les mateixes administracions no paren de proclamar que consulten, que volen dialogar i, fins i tot, promouen noves iniciatives de participació. Tal vegada la resposta a aquesta paradoxa sigui que cadascú espera coses diferents d'aquesta aspiració que tots semblen compartir.

És cert que la democràcia implica per essència la presència pública dels ciutadans en l'organització i la direcció dels diversos governs. D'entrada mitjançant les llibertats individuals i els drets col·lectius, en particular el dret d'expressió, la separació de poders, la formació de partits polítics i les eleccions per a designar els representants populars en els diversos nivells de decisió. Aquests trets de la democràcia són rellevants arreu, però especialment en el territori espanyol on, els dos darrers segles, no han faltat els cops d'estat, les guerres civils, les dictadures i els règims parlamentaris fraudulents.

No obstant això, avui sembla que els mecanismes democràtics no són suficients perquè la ciutadania tingui la percepció que realment és decisiva en la configuració de les polítiques governamentals. I els governants semblen donar-li la raó quan cerquen noves formes consultives, elaboren reglaments de participació o criden a consultes a través de les noves tecnologies de la informació. La realitat, tanmateix, és que les xifres d'abstencionistes en les eleccions són força elevades i, en contrapartida, proliferen les plataformes finalistes per objectius concrets.

Hi ha, encara, un altre element, els partits liberals, republicans o socialistes del segle XIX van formar-se amb un ideari i un projecte globals. El moviment obrer, tant en el seu vessant sindical com polític, s'orientava en una direcció de transformació social de la realitat. Al marge de les característiques de cada resposta ideològica i programàtica tots semblaven coincidir en una proposta emancipadora. En el segle XX la política dels partits de masses de dreta i esquerra va semblar que volien estructurar políticament una societat urbana en creixement. Durant la dictadura franquista, els grups clandestins manifestaven la seva voluntat de ser també agents de difusió d'ideologia, de promoció d'una pedagogia participativa i de transformació de la realitat. Tot això sembla haver entrat en crisi. És un fet significatiu que aquesta crisi ha acompanyat un procés d'enfortiment dels poders executius en l'administració i, de manera destacada, en l'organització dels mateixos partits. I és també un fet significatiu que el desencís dels ciutadans respecte a la militància política, l'abstencionisme, la formació de plataformes molt finalistes i d'abast concret, així com les resistències corporatives a qualsevol canvi han avançat paral·lelament a la fallida dels partits polítics com estructures que apleguen ciutadans i ciutadanes interessats per la "res publica", que recullen estats d'opinió i, fet molt important, fan propostes al conjunt de la societat. És cert que els partits continuen tenint els seus afiliats i celebren els seus

Probablement: 1933 acte amb motiu de l'extensió del vot a les dones. Teatre Camps Elisis.

debats i congressos, però no resta clar que mantinguin el paper dinamitzador de l'època fundacional de la democràcia contemporània.

La qüestió central és que sembla haver-hi una certa relació entre les mancances de democràcia interior dels partits, l'abandó de la pedagogia política en aquests darrers, la situació actual de la participació i les formes que aquesta adopta. Algunes d'aquestes formes mostren voluntats alternatives de grups de joves o bé desigs d'intervenció directa en els problemes socials com en les ONG. Ara bé que nuclis de ciutadans, especialment joves, es trobin més còmodes dintre d'una ONG o una plataforma reivindicativa, no és una garantia d'eficàcia participativa i transformadora a llarg termini. Per una raó: en darrer terme tot canvi demana d'incidir directament en la gestió dels afers públics i només les administracions poden donar respostes universals (l'educació, l'atenció sanitària, etc.). Quan les administracions no donen aquestes respostes, les ONG poden oferir programes per a sectors de la població, però difícilment a tots els habitants del territori. Al capdavall s'ha d'actuar per aconseguir que les administracions funcionin.

D'altra banda, no tot el teixit associatiu o les diverses organitzacions d'ajut, reivindicació o pressió tenen al seu interior una estructura democràtica i participativa. Hi ha grups que són assemblearis i altres que tenen una conformació interior de molts socis, un nucli de gent activa, però entremig tampoc no acaben de tenir resolta la qüestió de la fluïdesa i dinàmica participatives. No és fàcil promoure i organitzar la participació i aquesta exigència és un repte per a tots; de més a més no tothom vol participar i abandonar la comoditat. Encara, en altres casos, també trobem formes de protesta que reclamen l'allunyament de tot espai que sigui percebut com una amenaça (un centre d'acollida de rodamons, de tractament d'una determinada malaltia, de reunió d'un col·lectiu "diferent"). És a dir topem amb reaccions socials que van directament contra l'ètica de base de la democràcia i enregistren una caiguda de valors públics solidaris.

La democràcia i la participació han d'anar plegades. Però cal que hi vagin, per començar, a l'interior dels mateixos partits. En segon lloc, les millors democràcies s'edifiquen sobre una societat civil activa, amb un ric tramat d'associacions, on els ciutadans s'entrenin i on sorgeixi una escola de dinamitzadors i de líders naturals. Tot el món associatiu ha d'esdevenir un complement de la vida política, no el seu substitut o el refugi dels qui s'han desencisat dels partits polítics. Finalment no és qüestió només de mecanismes d'organització, també ho és d'una ètica col·lectiva, ja que la democràcia sempre ha estat estretament lligada a un projecte humanitari i a una ciutadania que se sent part de tota la comunitat.

UNIVERSITAT DE LLEIDA
BIBLIOTECA ETSEA